

Omvårdnad vid trycksår riskbedömning och prevention

Margareta Lindgren

Anna-Christina Ek

IMH, avd. Omvårdnad

Hälsouniversitetet

Linköpings universitet

Disposition

- Kort bakgrund till problemområdet
 - Definition, kategorisering och lokalisation av trycksår
 - Etiologi/orsaker
- Prevention

Ambrose Paré, 1500-talet

- Sund kosthållning
- Behandling av smärta
- Tryckavlastning
- Psykiskt stöd
- Rengöring av såret
- Lokal sårbehandling
- Ersatte kokande olja med balsam av äggula, olja och örter

Levine MJ. (1992) Historical Notes on Pressure Ulcers : The Cure of Ambrose Paré. Decubitus.

Sir James Paget, 1862

- Good bed-making
- Härdning av huden
- Lägesändring
- Tryckavlastning
- Mild och god diet

Bliss MR. (1992) Acute pressure area care: Sir James Paget's legacy.
Lancet , 339 (8787), 221.

Att leva med trycksår

► Oändlig smärta

- ”.....tillräcklig för att få en vuxen man att gråta”
- ”Jag vågar inte röra mig för då blir allt värre. Jag ligger väldigt stilla”
- ”När de tvättar såret är det som om att skrapa med nålar. Det gör verkligen ont”

Hopkins A., Dealey C., Bale AS., Defloor T., Worboys F. (2006) Journal of Advanced Nursing 56 (4), 345–353.

Prevalens i Sverige

- Sveriges kommuner och landstings (SKLs) nationella prevalensmätningar
 - 2011 - 16,6%
 - 2012 - 16,1 %

Definition av trycksår

- En skada i huden och/eller underliggande vävnad, vanligen över ett benutskott, orsakad av tryck eller tryck i kombination med friktion och/eller skjuvning.

(EPUAP/NPUAP 2009)

SENIOR
alert

(EPUAP/NPUAP 2009)

- Kategori 1
 - Kvarstående missfärgning av huden
 - Rodnad som inte bleknar vid tryck

- Kategori 2
 - Epitelskada med blåsa eller spricka
 - Skada på överhuden (ex blåsa)

- Kategori 3
 - Fullhudsdefekt utan djup sårhåla
 - Skada genom hela huden

- Kategori 4
 - Fullhudsdefekt med djup sårhåla
 - Skada på underliggande vävnad

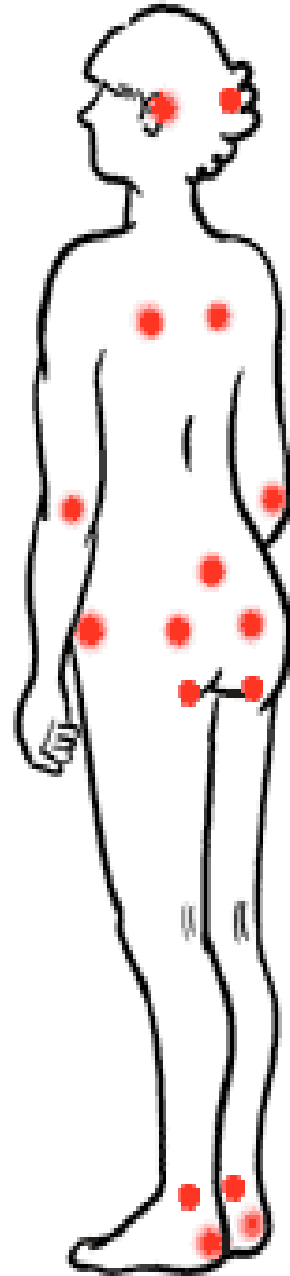

Lokalisation av trycksår

Där benutskott ligger nära huden ex

- 30,8 % Sacrum
- 23,5 % Hälar
- 11,8 % Sittbensknölar
- 11,8 % Höft
- 9 % Underben, vader
- 13,5 % Övrigt, axlar, huvud

Lindgren M., Unosson M., Fredriksson M., Ek A-C. (2004) Immobility – a major risk factor for development of pressure ulcers among hospitalized patients: a prospective study. Scand J Caring Sci, 18, 57-64

Orsaker till trycksår

- Primära

- Tryck

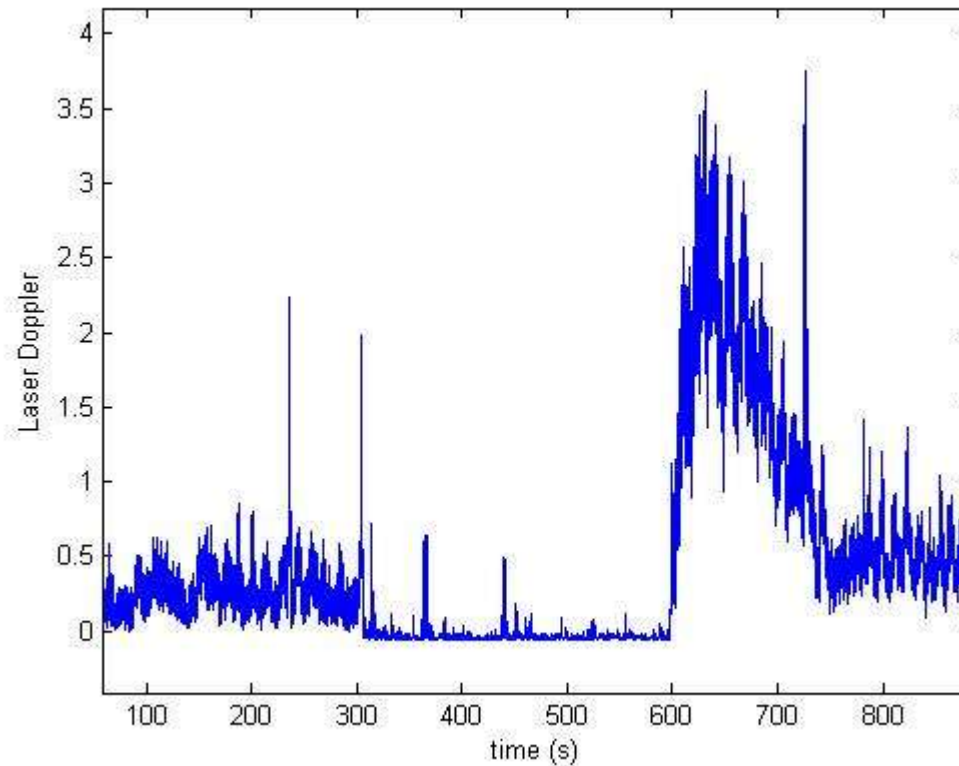
- Skjuvkraft

- Temperatur

Tryck

- Kritiskt tryck ? (30-60 mmHg)
- Ischemi,
 - O₂-brist
 - näringsbrist
 - metaboliska störningar
- Reaktiv hyperemi,
- Störd cirkulation
- Celldeformitet
- Ödem
- Smärta

Reaktiv hyperemi

Bergstrand S., Lindberg L-G., Ek, A-C., Lindén, M., Lindgren, M. Blood flow measurement at different depths using photoplethysmography and laser Doppler techniques. *Skin Research and Technology* 2009;15:139-147

Tryck 2 timmar

- Reversibelt
 - Ödem i kärlväggen
 - Inflammatoriska förändringar
 - Svullnad
 - Rodnad
 - Värmeökning
 - Smärta

Tryck 4 timmar

- Irreversibelt
 - Trombosbildning
 - Svullnad i kapillärväggen
 - Förlångsammad ofullständig cirkulation

Skjuvkraft

- Samtidigt med tryck och friktion
- Leder till mekaniska skador
- Skadar kärlstrukturen
- Minskat blodflöde
- Minskad syresättning
- Minskat tryck krävs för att ge upphov till skada

Temperatur

- Förhöjd kroppstemperatur
- Förhöjd hudtemperatur
 - Ökad vävnadstemperatur med 1°C \rightarrow ca 10 % ökad metabolism
 - Ökat behov av O_2 och näringsämnen i vävnaden

Orsaker till trycksår

- Yttre samverkande faktorer
 - Tid
 - Friktion
 - Fukt
 - Bristande hygien

Orsaker till trycksår

- Patientens tillstånd
 - Sjukdom, allmäntillstånd
 - Läkemedel
 - Malnutrition
 - Kroppskonstitution
 - Lågt blodtryck
 - Nedsatt känsel och sänkt medvetande

Orsaker till trycksår

- Sängläge och begränsad rörlighet
 - Hjärta och blodcirkulation
 - Andning
 - Muskler och skelett
 - Mag- tarmkanalen
 - Huden

Riskfaktorer

- Rörlighet
- Vårdtid
- Ålder
- Kirurgisk behandling
- Vikt

Lindgren, M., Unosson, M., Fredriksson, M., Ek, A-C. (2004) Immobility – a major risk factor for development of pressure ulcers among adult hospitalized patients: a prospective study. Scand J Caring

Prevention av trycksår

- Riskbedömning
- Omgivningsanpassning,
- Tryckavlastning
- Lägesändring
- Hudinspektion
- Hudvård
- Nutritionsbehandling
- Smärtlindring
- Information och undervisning
- Vård i livets slutskede

RAPS-skalan eller MNS

- Allmäntillstånd
- Fysisk aktivitet
- Rörelseförmåga
- Fukt /inkontinens
- Födointag
- Vätskeintag
- Känsel
- Friktion och skjuvning
- Kroppstemp.
- (Serumalbumin)

Riskbedömning

- Så fort som möjligt vid ankomsten, inom ett par timmar
- Kontinuerligt under vårdtiden
- När vårdtagarens tillstånd förändras

Omgivningsanpassning

Fysisk och psykosocial för funktion, säkerhet och välbefinnande

Underlag som ger bästa möjliga kroppsläge och minsta möjliga tryck

Minskad skjuveffekt och tempertur

Prevention av trycksår tryckavlastning

- Lägesändring sängbundna¹
 - Vändning minst var annan timma
 - Viloställning 30° vinkel?
 - Lägesändringsschema
 - Planläge så lång det är möjligt
 - Vid höjd huvudända förhindra skjuvning
 - Använd lyfthjälpmedel ex dävert, glidhjälpmedel
 - Använd tryckavlastande eller tryckreducerande madrasser

Trycksårsförebyggande madrasser

▶ Tryckreducerande madrass
(t.ex. Trögskumsmadrass):

- Riskpatienter

- Patienter med trycksår grad I
och II

▶ Dynamisk madrass
(alternerande luftflödessystem):

▶ Patienter med hög risk att
utveckla trycksår

- Patienter med trycksår grad III
och IV

OR

OR

Prevention av trycksår tryckavlastning

- Lägesändring patienter i stol
 - Ändra läge minst en gång i timman
 - Underlätta för patienten att själv ändra ställning
 - Dokumentera lägesändringarna
 - Använd rullstol med ställbar ”sittdel”
 - Använd tryckreducerande sittkuddar

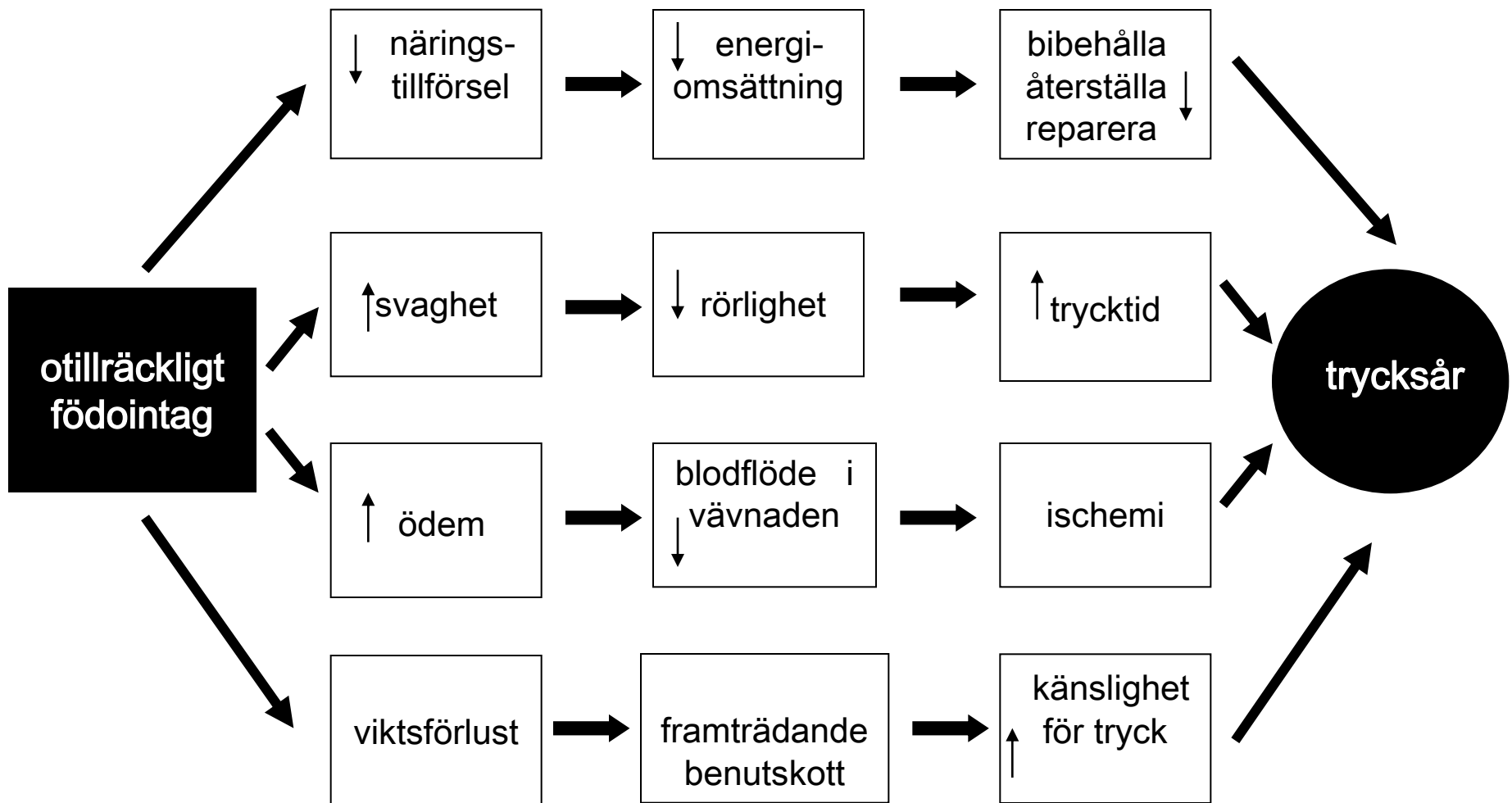
Prevention av trycksår

Hud bedömning och vård

- Bedömning av huden
- Tvätta huden varsamt, ljummet vatten och mild tvål
- Undvik ansamling av fukt såsom svett, urin och avföring
- Återfukta huden
- Skydda mot skador
- Undvik friktion och skjuvning
- Undvik massage

Prevention av trycksår nutrition

- Bedöm näringstillståndet med SF MNA:
- Observera patientens/vårdtagarens näringsintag, aptit, tugg, sväljproblem
- Ofrivillig viktsförlust
- Rörlighet
- Psykisk stress
- Neuropsykologiska problem
- BMI

Undernäringsens betydelse för utvecklingen av trycksår
 (översatt från engelska, A-Ch Ek)

Smärtlindring

- Bedömning av smärta med ex VAS-skalan
- Smärtlindring - icke farmakologisk – ex mobilisering, lägesändring
- Farmakologisk behandling – ordination, utvärdering – utsättning – byte av läkemedel

Prevention av trycksår

- Undervisning
 - Vårdpersonal
 - Patienter
 - Anhöriga

Dokumentation

- I patientens journal
- Kvalitetsregistret Senior alert
- Vårdskada – avvikelserapportering -
händelseanalys